

10. A hazai ipari parkok helyzetéről és továbbfejlesztésük lehetőségeiről

Buzás Norbert – Lengyel Imre

Az ipari parkok fejlődésének és fejlesztésének lehetőségeivel foglalkozó kutatásunk során egyrészt áttekintettük azokat a **nemzetközi és hazai tapasztalatokat**, gondolatköroket, amelyek az ipari parkok továbbfejlesztéséhez felhasználhatók (2-8. fejezetek). Másrészt elvégeztünk egy empirikus felmérést (9. fejezet), melynek során 2002 áprilisában megpróbáltuk feltárni és bemutatni a hazai **ipari parkok jelenlegi helyzetét**. A parkok továbbfejlődésére és -fejlesztésére vonatkozó gondolatok és javaslatok főleg ebből a két információforrásból származnak. Természetesen felhasználtuk korábbi felméréseink és területfejlesztési munkáink (pl. a Dél-alföldi régió gazdaságfejlesztési stratégiájának, illetve KKV-fejlesztési operatív programjának kidolgozásakor) során szerzett információkat és tapasztalatokat, valamint a kutatásban résztvevők kiemelkedő nemzetközi és hazai ismereteit.

Következtetéseinket és ajánlásainkat¹ három részre osztottuk: a nemzetközi tapasztalatok hazai alkalmazhatóságára, a tízéves fejlesztési program és az ipari park pályázatok értékelésére, és végül a parkok együttműködési lehetőségeinek elemzésére.

10.1. Nemzetközi trendek és tapasztalatok

1. A globalizáció új gazdasági teret hozott létre, a globális vállalatok tartós versenyelőnyei **földrajzilag koncentrálnak**. Ez a folyamat a vállalatok esetében azt jelenti, hogy a lényegi tevékenységeket (amelyek többsége stratégiai jelentőségű, avagy innovációhoz kötődik) koncentrálnak, míg az értéklánc kevésbé hatékony részeit (pl. összeszerelés) kihelyezik, több esetben pl. magyarországi ipari parkokba. Míg a fejlett országokban az innovatív tevékenységek koncentrációja (tudományos parkok, kutató parkok, innovációs központok stb.) a jellemző, addig a fejlődő országokban inkább az alacsonyabb hozzáadott értéket nyújtó, kevésbé innováció-igényes kihelyezett tevékenységeké, amelyekhez elsősorban előkészített ipari területek szükségesek.

¹ Mind a következtetések, mind az ajánlások a kutatók önálló véleményét tükrözik, amelyek több esetben eltérnek a kormányzati szervezetek által megfogalmazott álláspontról.

2. Többcélú ipari tevékenységre **előkészített ipari területek (industrial estates)** már régóta léteznek, de a 70-es évek előtt inkább ingatlanfejlesztési (néha területfejlesztési) céllal hozták létre őket, illetve egy-egy (fordista) nagyvállalat építette ki saját magának. A 70-es évek óta az átalakuló, karcsúsodó nagyvállalatok széles alvállalkozói és beszállítói körre támaszkodnak, melyeknek igényei miatt felgyorsult az ipari területek kialakítása. Az egyes országok (központi és helyi) kormányzatai reagáltak a globális változásokra: egyrészt a meglévő ipari területek modernizálásával elindították a hagyományos iparágak (főleg nehézipar) által érintett térségek re- és dezindusztrializációját, másrészt a 70-es évektől új ipari területek kialakítása is előtérbe került, ebben a folyamatban az infrastruktúrával ellátott ipari parkok fontos szerepet töltek be.

3. A globalizáció új „közjavakat” helyezett előtérbe. Amíg a 70-es évekig tartó modern szakaszban főleg a közúthálózat, az energiahálózatok, vagy a közoktatás fejlesztésére irányult, addig napjainkban a „posztmodern közjavak” iránti igények erősödtek fel. A tömegesen megjelenő kis- és középvállalatok (ahol a munkaerő kétharmada dolgozik) jórészt nem tudják saját vállalati szervezetükön belül kiépíteni a piaci versenyben való sikerességhez szükséges részlegeket (marketing, adóügyek, könyvelés, informatika stb.), ezeket a szolgáltatásokat inkább megvásárolják. Ezáltal tömeges igény jelentkezik a különböző üzleti szolgáltatások iránt, amelyek elérik a támogatásukat indokoló kritikus tömeget: kisebb a társadalmi költsége ugyanis annak, ha közösségi forrásokból támogatják (olcsóbbá teszik) a kezdő vállalkozásoknak nyújtott üzleti szolgáltatásokat (kvázi-közjavakat), mintha a társadalom lemond ezen vállalkozásokról. Ez a felismerés öltött testet a fejlett országok **inkubációs programjaiban**, amelyek keretében az ígéretes kezdő vállalkozásokat kiemelten támogatják. Ezek nem hagyományos direkt támogatások (adókedvezmények, kedvezményes hitelek, kamattámogatások stb.) révén, hanem **indirekt támogatásokként**, azaz adott helyen működő (parknak, központnak nevezett) szolgáltató cég (ügynökség) által nyújtott kedvezményes üzleti (ügyművelési, marketing stb.) szolgáltatások és jutányos iroda (ingatlan)-bérlet formájában jutnak el a támogatandó vállalkozásokhoz. Az ilyen indirekt támogatások akkor a leghatékonyabbak, ha a támogatandó vállalkozások hasonló tevékenységet folytatva térben koncentrálnak, klaszteresednek, azaz egyazon parkban működnek.

4. A nemzetközi tapasztalatok azt hangsúlyozzák, és ezt a hazai igények is alátámasztják, hogy az ipari park nem célja, hanem **eszköze a helyi gazdaságfejlesztésnek, s elsődleges szerepe a munkahelyteremtésben** nyilvánul meg. Ennek megfelelően a parkok fejlesztése szervesen be kell, hogy épüljön a regionális és megyei területfejlesztési koncepciókba. Főleg a parkok továbbfejlesztésénél lényeges, hogy ez tágabb környezetükkel összehangoltan történjen, mivel a szűkös innovációs bázist mindenképpen a nagyobb városokba kell koncentrálni.

5. A **regionális gazdaságfejlesztés szokásos fázisait** vizsgálva a hazai térségek többsége még csak az „iparági verbuválásnál” tart, melynek során - főleg olcsó termelési tényezőkkel - nagyvállalatok telephelyeit próbálják területükre csábítani. A szerkezet-átalakítás fázisa még csak a Dunántúl néhány városában és azok von-

záskörzetében figyelhető meg, míg Budapesten a gazdaság már az újraszerveződés (reorganizáció) fázisába lépett. Az **iparági verbuválás** alapvető eszköze egyértelműen az ipari park, amely ezen a szinten beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Visszont a szerkezet-átalakítás már nem pontszerű, hanem az ipari parkon túlmutató helyi szerveződések (innovációs intézmények, speciális felsőoktatás stb.) igényel, amelyek még a fejlettek tartott dunántúli városokban is csak most formálódnak. Ennek elsődleges eszköze az ipari park, mint szervezet és a különböző intézmények (felsőoktatási intézmények, kutatóhelyek, vállalkozásfejlesztési szervezetek, gazdasági kamarák stb.) közötti kapcsolatrendszer, ami még a legfejlettebb parkok esetében is még csak kialakulóban van.

6. Magyarországon az **ipari parkok kialakulására** alapvetően két tényező hatott. Az egyik a globális átrendeződés, amelynek hatására a fejlett országok feldolgozóipari vállalatai kihelyezték élőmunka-igényes (néha környezetterhelő), főleg betanított, avagy szakmunkára alapozott tevékenységeiket, melyekhez csak előkészített ipari területre (vonalas infrastruktúra kiépítése, közüzemi szolgáltatások stb.) és ipari gyakorlattal rendelkező munkaerőre volt szükségük. A másik tényező a hazai rendszerváltásból adódó szerkezetváltás, melynek keretében a helyi önkormányzatok a munkanélküliség mérséklésére - részben saját forrásaikat is bevonva - megpróbálták nagyobb vállalatok (főleg multinacionális cégek) telephelyeit településükre csábítani, amelyeknek természetes igénye volt az előkészített ipari terület.

7. A fejlett országokban különböző típusai figyelhetők meg a parkoknak és központoknak. Az EU-ban kialakult tipizálások szerint **a hazai ipari parkok többsége csak előkészített ipari terület**, ahol alig fordul elő inkubációs tevékenység, mivel ott főleg nagyvállalatok kihelyezett részlegei működnek. Felmérésünk szerint a fejlettek tekinthető szerveződések közül egy sincs Magyarországon: **sem tudományos park, sem innovációs központ, sem technológiai park**, legfeljebb ezek létrehozására irányuló kezdeményezések vannak. A fejlettebb ipari parkok közül néhányban megfigyelhetők ugyan közös szolgáltatások, de ezek is jórészt alacsony szintűek. Több esetben az ipari parkokban vámszabad területek vannak, és ezen cégeknek nyilván semmilyen hazai beszállítóval nincs érdemi kapcsolatuk.

8. A nemzetközi fogalomrendszer alapján (főleg a nemzetközi szervezetek és az EU angol kifejezéseit vettük alapul) úgy tűnik, hogy **az ipari területek jellemzésére differenciáltabb fogalmakra van szükség**: nem szerencsés minden szerveződést ipari parknak nevezni, illetve az innovációs intézményrendszert sem lehet kizárólag az ipari parkokra alapozni. Úgy véljük, hogy a külföldi befektető másra asszociál „industrial park” esetén, mint amit mi gondolunk (és az esetek többségében nyújtani tudunk), ezért az ipari területek jellemzésére markánsabb kategóriákat kellene kialakítani. Ennek keretében:

- A jórészt területhasznosításra és feldolgozóipari befektető-csábításra kialakított, **szüksős szolgáltatási körrel rendelkező jelenlegi ipari parkok maradjanak az „ipari park” kategóriában, míg önálló feltételrendszerrel kellene támogatni „üzleti parkok”, „innovációs központok” és „tudományos parkok” kialakítását.** Felmérésünk alapján az ipari parkok menedzsmentje (il-

letve tulajdonosai) általában nem szándékoznak innovációs tevékenységekkel „bíbelődni”, mivel számukra a területhasznosítás az elsődleges. Mindössze a parkok ötévesében található innovációs központ, vagy innovációt segítő valamilyen intézmény.

- **Üzleti parknak** kellene nevezni azokat a szerveződések, ahol egy központi-
lag előírt **szolgáltatási kört** (vagy annak nagy részét) nyújtja a park a betelepülő cégek számára (azaz nemcsak közművesített területet). Üzleti park válhat ipari parkból is, de lehet új szerveződés is, pl. logisztikai funkciókkal.
- **Innovációs központ** esetén nemcsak a nyújtott szolgáltatásokat, hanem a betelepülő cégek tevékenységi körét is meg lehetne kötni, másképp nehéz a szükséges háttér (eszközök, laboratóriumok stb.) kialakítani. Innovációs központ esetén nem szükséges nagy összefüggő terület, viszont a helyet adó város intézményi háttere is döntő a cím mérlegelésénél. Az innovációs központ fő funkciója az **inkubáció**, az ottani cégek számára kedvezményes bérleti lehetőségek és üzleti szolgáltatások nyújtása, ezért a központ infrastruktúrájának kialakításához (épületek, laboratóriumok stb.), illetve az inkubációs funkciók működtetéséhez is állami támogatás szükséges. Az ilyen innovációs központokban kaphatnának szerepet a **regionális/lokális technológia transzfer szervezetek**, melyek természetesen nem csak a központ „lakóinak”, hanem a térség összes vállalkozásának nyújtanak szolgáltatásaikat. Az inkubáció harmadik funkciója a klaszteresedés és a helyi hálózatok kialakulásának elősegítése, amihez szintén hozzájárulhatnak az innovációs központok.
- Nemzetközileg igen sikeresek a **tudományos parkok**. Viszont - mint egy vidéki, integrált egyetem oktatóinak - az a véleményünk, hogy vidéken még évekig nem várható sikeres tudományos park megjelenése. Az autonómiával rendelkező integrált egyetemek legnagyobb gondja jelenleg a megnövekedett hallgatói létszámhoz szükséges infrastruktúra kiépítése, és a tehetséges fiatal oktatói kar megtartása. Továbbá a változásban kevésbé érdekelt hagyományos szakok dominálnak (pl. tanárképzés), továbbra is háttérbe szorítva a vállalkozások igényeit kielégítő képzéseket (pl. műszaki, informatikai stb.). Az állami egyetemektől nem várható el, hogy saját döntéssel hozzanak létre olyan tudományos parkokat, amelyekben sikeres üzleti vállalkozások indulhatnak. Az egyetemeken felhalmozott tudásra alapított (spin-off) cégek tömeges megjelenésének, azaz a kutatók vállalkozóvá válásának számos – a motiváció, a kockázattűrő-képesség vagy a menedzsment készségek hiányából fakadó - akadálya van. Tapasztalataink alapján tudományos parkok szervezése csak egy hosszabb távú állami program keretében, központi stratégia alapján indulhat el a nagyobb vidéki egyetemi városokban (Budapesten az Infopark valódi tudományos parkká válására már rövid távon is van esély). Amint Cambridge példája mutatja, döntő áttörést a tudományos parkba betelepülő külföldi cégek hozhatnak, másképp nem lehet legyőzni a többségben levő ellenérdekelt egyetemi oktatók ellenállását.

9. A helyi gazdaságfejlesztésnél lényeges szempont, hogy az ott működő cégek térségi bázisa is helyben legyen (a menedzsment is ott működjék). Ez az elvárás a KKV-k esetében jórészt egyértelmű, viszont a globális vállalatok magyarországi telephelyeire nyilvánvalóan nem igaz: utóbbiaknak máshol vannak a lényegi tevékenységeket végző részlegeik. A helyi beágyazódás tekintetében **alapvető, hogy minél nagyobb legyen a helyi beszállítók aránya**. A hazai ipari parkokat vizsgálva ez **a folyamat még alig indult el**, a parkok zöme szatellit típusú, azaz a vállalatok helyi kötődése gyenge, sem a térséghez, sem a parkban levő többi céghez nem fűzik tartós kapcsolatok. Mindössze néhány esetben fordulnak elő olyan típusok („kerék-agy-és-küllő”, „hibrid”), ahol már elindult a beágyazódást megerősítő helyi hálózatok kialakítása.

10. A nemzetközi tapasztalatok kiemelik a regionális hálózatok és a klaszterek szerepét. Vizsgálatunk szerint hazánkban még csak induló kezdeményezésekről van szó, **a vertikális (nagyvállalati beszállítói) hálózatok folyamatosan épülnek ki, de a horizontális hálózatok még gyengék**. Klaszterek csak klaszter-alapú gazdaságpolitika, illetve decentralizált regionális politika esetében szerveződnek, ezek pedig nálunk egyelőre még csak formálódnak. Emiatt **klaszterek várhatóan vagy globális nagyvállalatok vertikális beszállítói, vagy kézműves kisvállalkozások horizontális hálózataiból formálódhatnak**. Viszont mindkettőhöz szükséges a közösségi támogatás, egyrészt az innovációs intézmények kiépítése, másrészt a kedvezményes üzleti szolgáltatások hálózatának létrehozása. Mind az „intézményre-épülő”, mind a „hálózatra-épülő” klaszternél a helyi kezdeményezés a döntő, anélkül nem lehetnek sikeresek ezek a szerveződések.

10.2. Az ipari parkok tízéves fejlesztési programjáról

2001 szeptemberében, a Széchenyi terv keretében látott napvilágot *Az ipari parkok tízéves fejlesztési programja*. A dokumentum a korábban tapasztalható bizonytalanságokkal szemben egyértelmű fejlődési pályát rajzolt az ipari parkok elé, s ennek keretében határozott célkitűzéseket fogalmazott meg a parkok számának növekedését, illetve funkcionális differenciálódásukat illetően. Mivel a dokumentum az ipari park program 1997-es elindulása óta a legtöbb konkrétumot tartalmazza a parkszerű iparüzést illetően és a benne foglalt elképzelések hosszabb távra meghatározhatják az ipari parkok sorsát és lehetőségeit, így kutatási eredményeinkből levonható következtetéseket összevetettük a tízéves fejlesztési programmal.

A fejlett gazdaságokban az **ipari park sajátos szimbiózisban él a településsel**, létrejötteinek tradicionális oka is valamilyen termelési vagy tudáskoncentráció. Ezzel szemben hazánkban az ipari tevékenységnek a városból való pusztá kitelepítése, vagy éppen egy pénzforrás elérhetőségének ígérete is gyakorta vezetett ipari park megalakulásához. Ennek megfelelően hajlamosak vagyunk minden olyan területet, ahol ipari termelés folyik, ipari parknak nevezni, s ehhez az előző évek „ipari park” címadományozási gyakorlata is hozzájárult, hiszen **a kitüntető címet nem a tényle-**

gesen alkalmas befogadó háttérgazdaság alapján, hanem néhány számszerűsíthető követelmény meglétére és gyakran homályos elképzelések felvázolására **adományozták**. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a 2001-ig címet nyert 146 ipari park közül 42-ben (28,8%) a megalakításakor nem volt működő vállalkozás. A gazdaságpolitika irányítói felismerték ezt a helyzetet, és megszigorították a pályázat benyújtásának feltételeit: a pályázat benyújtásakor már legalább öt vállalkozásnak a leendő ipari park területén kell működnie. Ennek ellenére 2001 végén még 19 ipari park (13,0%) területén nem működött egyetlen vállalkozás sem, és a Terra Stúdió előrejelzése alapján az 1997-98-ban címet nyert ipari parkok közel 50%-a nem fogja teljesíteni az előírt 5 év alatt a betelepült vállalkozások és a foglalkoztatottak számára vonatkozó elvárásokat.

Az természetesen általánosan igaz, hogy az önkormányzatok mindenütt azokat a forrásokat pályázták meg, amiket lehetett, ha szükség volt ipari parkra, ha nem, ha életképesnek tűnt, ha nem. Ebből azonban számos helyen a nemzetgazdaság számára szükségtelen ingatlanfejlesztési projektek keletkeztek.

11. A tízéves fejlesztési program stratégiai célként fogalmazta meg azt, hogy „...az ipari parkok az évtized végére ... az innováció, a kutatás-fejlesztés és a modern iparágak megtelepedésének kiemelt helyszíneivé váljanak”. A nemes céllal azonban már az egyes részcélok sem voltak összhangban, hiszen ez a törekvés nyilvánvalóan nem lehet igaz 200-250 ipari parkra, s pláne nem azokra, melyek az ország fejletlen területein pusztá tőkebevonásra és munkahelyteremtésre hivatottak. A parkok megkívánt számának rögzítése eleve aggályos, hiszen az ipari parkok száma a gazdasági aktivitás változásával együtt bővíthet, **nem lehet stratégiai cél a parkok számának határidőre történő emelése**. Már csak azért sem, mert az amúgy is szűkös források nem teszik lehetővé kétszáz park megfelelő fejlesztését.

12. A hazai viszonyokat figyelembe véve nem szerencsés az a stratégia, amely először megduplázza a parkok számát, majd belekényszeríti őket egy – a szűkös forrásokért folyó – versenybe. **A követendő stratégia** egyrészt **a tényleges térségi fejlődést hozó parkok kiemelt támogatása**, másrészt pedig **a támogatásoknak a parkokról a betelepült vállalkozások felé való áthelyezése** lenne. Ennek megfelelően viszont a tartósan életképtelen parkok ipari parki címének mesterséges fenntartása értelmetlen, az ilyen szerveződésektől, amennyiben nem teljesítették az elvárható mutatókat, a parki címet vissza kell vonni. Természetesen a fejlett szolgáltatások nélküli egyszerű iparterületek (a javaslatunk alapján a továbbiakban is ipari parknak nevezett képződmények) is bizonyos feltételekkel bevonhatók az állami támogatási források körébe, de az ilyen típusú – elsődleges infrastrukturális fejlesztést célzó – támogatások nem lehetnek a gazdaságfejlesztés stratégiai területei.

13. A meglévő parkok tényleges fejlesztése egyet kell, hogy jelentsen **a térségi igényekre épülő parki szolgáltatások bővülésének elősegítésével**. A szolgáltatásokat nyilván nem egy park, hanem a helyi gazdasági szereplők széles köre (nemcsak parkon belül, hanem azon kívül is) igényli, így a szolgáltatásfejlesztéssel a park területi gazdasági beágyazódása is javul. Ha ezt nem sikerül elérni, akkor a jobb sorsra érdemes parkok is csak pusztá ipari telephelyek maradnak. A szolgáltatásokat

magától értetődően a környezeti tényezőkhez, a vállalkozások fejlettségéhez és lehetőségeihez kell igazítani: tucatnyi technológiai parkról rövid távon álmodozni sem érdemes, hiszen **a hazai vállalkozások jelentős része technológiai szempontból felzárkózónak minősül**, így számukra a technológia transzfer intézményrendszerének fejlesztése, illetve képzési programok indítása kínálkozik fejlesztési lehetőségként. Tisztában vagyunk azzal, hogy a technológia elterjesztését célzó intézmények már regionális szinten is jórészt hiányoznak, a nemzeti innovációs rendszer számos helyen lyukas, a jelenleg készülő regionális innovációs stratégiák (RIS) még a gyermekbetegségeket élik túl. Az ez irányú fejlesztéseket is össze kellene hangolni az ipari parkok fejlesztési programjával, így a **kiépítendő technológia transzfer intézményrendszere** egyszerre szolgálhatná a parkba települt és az azon kívüli vállalkozások technológiai igényeit.

14. A későbbi parkok telepítésével kapcsolatosan olyan stratégiára van szükség, amely **a szellemi bázisokra építve, a helyi gazdaság adottságainak figyelembe vételével határozza meg az ipari park szükségességét**, s tudomásul veszi, hogy az ilyen prioritások kialakítása egy szükségképpen konfliktusokkal járó folyamat, melyet konzekvensen kell végig vinni. Örömteli, hogy a valódi modern gazdaságszervező erőt jelentő parkok kialakításának igénye a „második generációs ipari parkok” létrehozásának koncepcióján keresztül már a tízéves fejlesztési programban is testet öltött. A megvalósítást illetően azonban a két szint illetően elválasztása továbbra is megkérdőjelezhető, s a további első generációs (tőkebevonós-ingatlanfejlesztős) parkok létesítésének igénye előre vetíti a források kvázi-egyenletes területi elosztása elvének prioritását a tényleges gazdaságszervezés támogatásának elvével szemben.

15. Az egyedi fejlesztésekhez a parkok létrejöttének motivációit kell megvizsgálni. Az egyes alapkategóriák fogalmának és funkcióinak egyre szélesebb értelmezése, illetve a parki sokszínűség amúgy sem teszi lehetővé, hogy a meglévő parkokat – néhány kivételével – a szakirodalom szerinti tevékenységi alapkategóriákba besoroljuk (a szerveződési kategóriákkal más a helyzet). Amúgy sem az a lényeg, hogy minek nevezünk egy parkot, hanem az, hogy milyen gazdasági környezetben működik, milyen peremfeltételeket teremtünk számára, s ezekkel élve hogyan tud igazán térségi integráló erő lenni. A legtöbb park különböző funkciók keveréke, **a specializálódás és a tipizálódás csak a tevékenységek súlypontjait jelenti**, ami egy bizonyos szinten magától is végbe megy, azon túl pedig nincs szükség beavatkozásra. A korábban vázolt javaslatainknak megfelelően véleményünk szerint elegendőnek tűnik, ha a fejlett szolgáltatásokkal rendelkező ipari parkok „üzleti park” megkülönböztetést kapnak, s a specializált fejlesztés mindössze két irányba, az innovációs központ és a tudományos park felé indul el.

16. A **tudományos parkok szervezésénél** feltétlenül meg kell említeni, hogy az újonnan létrehozandó tudásalapú parkokat nem szabad, hogy a régi reflexek megléte sújtsa: a jelenlegi pályázati rendszer ugyanis az egyetem közreműködésével létrehozandó ipari parkkal szemben is elvárja a tíz hektáros, összefüggő terület biztosítását. Ez azonban – meglátásunk szerint - csak közvetlen termelő- vagy hozzá szorosan

kapcsolódó tevékenység esetén indokolható. Egy kutatásra alapuló park esetén, ahol a szolgáltatások dominálnak, ez nem feltétlenül reális elvárás.

10.3. Az „integrátor ipari park”

Mint az a kutatás során nyilvánvalóvá vált, hazánkban az ipari parkok jelenlegi fejlődés stádiumában általában véve az **ipari területek** és a **korlátozott szolgáltatásokat nyújtó üzleti parkok** dominálnak. A fejlődés lehetősége a szolgáltatások szintjén megvalósuló specializáció mentén képzelhető el, melynek egy lehetséges forgatókönyve a tudományos parkok kialakulása lehetne. Ez azonban csupán a parkok egy nagyon szűk köre számára reális alternatíva az egyetemi kutatóbázis közelségének nélkülözhetetlensége miatt.

17. Az is bizonyosnak látszik, hogy számos park hosszabb távon is megmarad a **lokális szerepvállalás** szintjén és a helyi vállalkozásfejlesztésben lesz elsődleges szerepe. Az ilyen parkok esetén a külső környezetbe történő beágyazottságot kell erősíteni, különös tekintettel a lokális gazdaságfejlesztésben betölthető szerepre. E folyamat fontos eleme lehet – a más helyi szintű intézményekkel (kamarák, vállalkozásfejlesztési intézmények stb.) való kapcsolatépítés mellett - a **más parkokkal való együttműködés** a méretgazdaságosságban és a kollektív tudásban gyökerező versenyelőnyök kihasználása érdekében.

18. A **kisebb gazdasági jelentőségű ipari parkok együttműködése**, sőt a későbbi esetleges hálózatba szerveződése a **legkülönbébb előnyöket szolgáltathatja** a résztvevők részére: a rendelkezésre álló információbázis kiszélesedése a kölcsönös információcsere következtében, közös ipari park marketing stratégia kidolgozása és megvalósítása, a felmerülő költségek arányos megosztása stb. révén. Elkezdődhet egy tanulási folyamat, amely során a fejlődésben előrehaladottabb ipari parkok tapasztalataikat, szaktudásukat átadják a fejletlenebb partnereknek, a parkmenedzserek kollektív tudása is hatékonyabb működést eredményezhetne az egyes parkokban, viszonyossági alapon a potenciális betelepülők egy részének kiközvetítése egy másik parkba, amelynek a profiljába esetleg jobban illik az adott vállalat tevékenysége. (Itt meg kell jegyeznünk, hogy az ötlet utópisztikus volta ellenére ilyen jellegű partnerségre már az interjúk során is fény derült.) Hosszabb távon pedig (egy letisztultabb, kiforrottabb együttműködési rendszer esetén) az ipari parkok hálózata – a vállalati hálózatokhoz hasonló módon – egy egységes egészként léphetne fel a külső szereplőkkel szemben, mind a vevői, mind pedig az eladói pozícióban. (Ezzel jelentős méretgazdaságossági előnyöket realizálva.) Az ilyen alapon szerveződő ipari park hálózatok azonban az **együttműködés-rivalizálás kettősségén** alapulnának, hiszen a befektetőkért a továbbiakban is versengeniük kell a partnereknek egymással.

19. Másik oldalról azonban az empirikus felmérések alátámasztják, hogy Magyarországon még a **parkok közti egyedi együttműködések is meglehetősen ritkák**, a hálózati együttműködéseknek pedig még az alapjai sem alakultak ki. Többek közt a tanulmány során készített vezetői interjúk is ezt bizonyítják: a megkérdezett 27 parki vezetőből mindössze 10 esetben számoltak be kiterjedt, tartalommal bíró

együtműködésről. A többi esetben vagy nem alakult ki semmilyen kapcsolat más parkokkal, vagy a kialakult kapcsolat pusztán formális. Összességében tehát megállapítható, hogy a gyakorló szakemberek is érzik az együtműködés szükségességét, azonban a szervezett formák még nem alakultak ki, inkább csak az informális kapcsolatok működnek. Azt informális kapcsolatok nélkülözhetetlenek, de nem elegendők a regionális hálózatok kialakulásához.

20. Az együtműködés megerősítésére szolgálhat az **integrátor ipari park program**. A pályázati kiírás szerint az integrátor ipari parki cím feltételei közé tartozik a **parkok közti együtműködések létrejöttének támogatása és koordinálása**, melynek értelmében az integrátor park egy **hálózatszervező brókerként** funkcionál. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az „integrátor-létnek” csak akkor lehetnek hosszú távú pozitív hatásai, ha **a minősítés eléréséhez valóban világosan definiált teljesítményt kell nyújtani**. Az integrátori címet csak az előre rögzített elvárások alapján szabad odaítélni, és a későbbiekben sem lehet lehetőséget biztosítani a minősítés elértéktelenítésére.

21. A jelenlegi rendszer azonban **nem biztosít többletforrásokat az integrátori feladatok ellátására**. Mivel pusztán erkölcsi címről van szó, így éppen a sikeres, jól működő parkok nem érdekeltek a cím megpályázásában. Ezt példázza a Győri Ipari Park esete is, ahol a sikeres működést tartják legjobb „erkölcsi elismerésnek”. A finanszírozásra két lehetőség mutatkozik: vagy a központi kormányzat (esetleg helyi önkormányzat(ok) bevonásával) biztosítja a szükséges forrásokat, vagy pedig a szerveződésben résztvevő többi park állja a költségeket. A kezdeti időszakban mindenképp szükséges lenne a további állami szerepvállalás, azonban hosszabb távon csak egyetlen megoldást tartunk elfogadhatónak, **az integrátor ipari parknak kell a tagoknak olyan minőségi szolgáltatásokat nyújtani**, amelyekért azok hajlandóak piaci árakat fizetni.

22. Feltétlenül ki kell hangsúlyozni **az integrátor ipari park fogalom tartalommal való megtöltésének szükségességét**. A gyakorló szakemberek jelentős része még csak nem is ismeri a fogalmat, illetve azok számára, akik ismerik sem világos, hogy a kormányzatnak mi a célja ezzel a címmel. Nem állapítható meg egyértelműen, hogy milyen előnyökkel és kötelezettségekkel jár az integrátor ipari park cím viselése. Ezt a megállapítást alátámasztja az a tény is, hogy a megkérdezett 27 parki vezető közül összesen 7 állította, hogy gondolkoznak az integrátori pályázat benyújtásán. (Ez azért különösen rossz arány, mivel nagyobb részt a jól működő, fejlettebb parkok voltak a vizsgálat alanyai, amelyek alkalmasak lennének az integrátori feladatok ellátására.)

23. A tanulmány lezárásakor, 2002 szeptemberében nagyban folytak a **Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT)** előkészületei. Az NFT, illetve a kapcsolatos regionális fejlesztési stratégiák nagy lehetőséget jelenthetnek a parkok egy részének, azoknak, amelyek innovációs központként, avagy integrátor parkként képzelik el a jövőjüket. Az EU-s támogatások segítségével ugyanis kiépülhet az intézményi háttér (nemcsak a hiányzó infrastruktúra, hanem a „kapcsolati tőke” is az innovációs intézményekkel), így az ipari park a helyi gazdaságfejlesztés „pólusa” lehet: inkubációs funkciói

létrehozásához támogatásokat nyerhet el. Nyilván erre a feladatra nem mindegyik ipari park képes vállalkozni.

Összegzés helyett csak arra a nyilvánvaló tényre hívjuk fel a figyelmet, hogy az ipari parkok többsége a közeljövőben válaszut elé kerül. Az EU-s csatlakozás közeledtével, de főleg belépésünk után várhatóan folyamatosan nőnek itthon is a bérek, aminek következtében az olcsó munkaerőre és egyéb befektetési kedvezményekre letelepedett cégek elhagyják az országot. Az a park és az a helyi (megyei, települési) kormányzat, amelyik nem tesz meg mindent a fejlett szolgáltatások (az inkubáció) kialakítására, még az esélyét is elveszti annak, hogy az erőteljes versenyben jövedelmező munkahelyek maradjanak a térségben. Nyilván ingatlanhasznosítási célú ipari területek mindig maradnak, de a jövő a magasabb hozzáadott értéket előállító, a jelenleginél kvalifikáltabb és ezáltal jobban megfizetett munkaerőt alkalmazó innovációs központoké és tudományos parkoké. Tisztában vagyunk azzal, hogy elképzeléseink inkább a távoli jövőre, semmint a jelenre vonatkoznak, de az ipari parkok eddig is az önszerveződés, az alulról való építkezés, a helyi gazdaságfejlesztés iskolapéldáját mutatták, amit a fejlődés következő fázisában is meg lehetne ismételni.